

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılından İstanbul'un Geleceğine Bir Bakış

Osman GÜDÜ

Bir dünya kenti İstanbul'u koruyabildik mi? Sorunun yanıtı hayır. Ne yazık ki bu dünya kentini geleceğe taşıyacak değerleri ile koruyamadık. Aslında bu olumsuzluklar, yönetimlerin bu kente dair hiçbir sorumluluk taşımayan uygulamalarında oldu. Merkezi yönetimlerin ekonomi politikaları kırsal alanda geçinemeyecek yoksul insanları köylerden kentlere göçe zorladı. Taşı toprağı altın İstanbul'a iş, aş bulma ümidi ile yüzbinler geldi. Fabrikalarda, sanayide ve kentin çeperlerine iş bulanlar, kentte kalıcı olmak adına, gecekonduarda yaşamaya başladı. Plansız, projesiz, altyapısız, oluşturulan yerleşim alanları, zaman içinde politikacıların da oy avlanma alanı haline gelince, bu büyüme iyice kontrolden çıkarak, İstanbul'un tüm merkezlerine yakın ne kadar hazine, belediye ve vakıf arazisi var ise o alanlarda yeni yerleşim alanlarını oluşturdu. Bu gelişmeleri yönetenler sadece izledi ve hatta defalarca çıkarılan imar afları ile teşvik de etti. Aynı zamanda planlı alanlardaki yapılaşmalarda da bu düzensizlik, proje ve eklerine aykırı yapılar, ruhsatsız yapılarla devam etti. Kentin nüfusu arttıkça altyapı, ulaşım, sosyal alanlar, kamu yapıları, okul, hasta hane vb. yapıların yetersizliği, sağlıklı bir kentleşmenin önünü iyice tıkdı. Kentin geleceğini tayin etmesi için hazırlanan üst ölçekli planlara uyulmadı. Devamlı cazibe merkezi olarak tanımlanan İstanbul'da imar rantları da keşfedilince kent tam bir katliama uğradı. 1999 depremi ile, mega kent kendisi ile yüzleşecek çalışmalar içinde, olası İstanbul depremindeki senaryolar ile geleceğini ararken, kent rantının deprem anahtarı ile açılmasını sağlayacak halk arasında "Kentsel dönüşüm yasası" olarak bilinen kanun ile yağmalanmaya devam edildi. Afet riski altındaki alanların tespiti ile yola çıkan rantiyeciler, kentin arsa ve mal değeri en yüksek yerlerinde yaptıkları dönüşüm projeleri ile kurdukları yağma düzenine yeni karlar kattılar. Bütün bu uygulamalarla birlikte Tarlabası'nda, Sulukule'de başlayan kültürel ve mekânsal yok edişle kentsel dönüşümün soylulaştırma denilen aciz

uygulamalarını yaptılar. Sadece bir yılda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisinden 5.000'in üzerinde imar plan tadilatları geçti. Bu hamleler ile yerel yönetimlerin de bu yağmadan nemalanmaları sağlandı. İktidar plan ilke ve kararlarını hiçe sayacak birçok uygulamaya imkân tanıdı. Ayrıcalıklı imar planları, bu kent için hiçbir şekilde yapılmaması gereken mega projeler ile kentin yağmalanması yöneticilerin her geçen gün iştahını daha da çok kabarttı. Üst ölçekli planlarda yer almayan veya planlara aykırı olarak yapılan, Kuzey Anadolu Otoyolu yapımı, 3. Köprü felaketi ve İstanbul Havalimanı ile kentin Kuzey Ormanları yok edildi. Yapılaşmanın kuzey aksına doğru kayması başladı. Plansız, ruhsatsız, altyapısız büyük yerleşim alanları doğdu. Kent merkezlerinde kenti korumaya alan birçok kanun ve yönetmelik ansızın verilen kararlar ile yok sayıldı. İstanbul silüetini bozacak gökdelenlere izin verildi. İmar rantı için bir gecede kentin ilçelerine ait sınırları değiştirildi. Bütün bu süreçlerin uygulamalarında talanı destekleyecek her türlü kanun ve yönetmelik çıkarılarak, bu yağmalamaya yasal kılıflar uyduruldu. Kamu alanları, kamu yapıları özelleştirme idarelerine devredildi. Bazılarının satışı yapıldı. Bazıları da tahsis adı altında geleceği meçhul bir yok oluşa sürüklendi. Tüm bu uygulamalar kente karşı imar talanını körükleyecek bir anlayışı tüm alanlara yaydı. Kontrolsüz ve deneimsiz büyüyen koca kentte on binlerce mimarlık ve mühendislik hizmeti almamış devasa yapı stoklarının oluşmasına neden oldu. Kentin nüfusu 20 milyona dayanmasına rağmen, bu kenti besleyecek tarım alanları, sulak alanlar, havzalar ve hatta baraj göletleri de yok edildi.

Çılgın ve hiçbir gereksinimi olmayacak olan İstanbul Kanal projesi gündeme alındı. Kanalın güzergahlarına ait yerler sık sık değiştirildi. Bölgede yer alan köylerde köylünün elinden yok pahasına araziler rantiyecilerin eline geçecek şekilde satışları yapıldı. Tarım alanları ve kenti besleyen tüm ekili alanlara ait yerler yeni planlamalar ile İstanbul Kanalına ait iki yönlü

yeni iki yerleşke yaratacak şekilde planlandı. Plan ölçeğinde 1 milyon yeni nüfus yerleşimine imkân oluşturuldu. İstanbul Havalimanının yapılması ve Kuzey Marmara Otoyolunun bu alana bağlanarak, devamı bölgede yeni yapılaşmaların önünü açtı. Hantal plansız ve programsız büyüyen İstanbul'un ihtiyaçlarını karşılayamaz oluşu, önce batıdaki kaynaklara, sonra da doğuda Melen havzasına kadar olan kaynaklara yönelmesini sağladı. İstanbul artık çevresini de sömürmeye başladı. Ulaşım felç oldu. Dünya standartlarının çok altındaki sosyal donatı alanları ile kent, yaşanılması mümkün olmayan bir mega kente dönüştü. Türkiye'nin de ekonomik yapılanmasında çok önemli yeri olan bu kentin sağladığı rantları sömürmek iktidarların bir nevi yaşam kaynağı oldu. Olası İstanbul depremi ile zaman zaman kente dair duyarlılıkların gündem olduğu zamanlarda bile, bu kentin imar rantını sömürmek adına her türlü uygulamalar devam etti. Tüm bu süreçler içinde Mimarlar Odası olarak gündemi takip edip meslek odası sorumluluğu içinde yaptığımız birçok mücadele oldu. Bu mücadelede Oda bileşenleri olarak çevre örgütleri STK'lar ve yerel örgütlenmeler ile ortak çalışmalar sonucu birçok alanda başarılı sonuçlar da alındı. Bu mücadelenin en güçlü olanı Taksim Gezi parkında verildi. O dayanışmanın verdiği güç karşısında korkan iktidar içimizden Mücella Yapıcı'yı, Tayfun Kahraman'ı ve Oda Avukatımız Can Atalay'ı hukuksuz yargılamalar sonucu hapse attı. Bu davranış, tüm başkaldırıya karşı korku salacak bir girişimdi. Her şeye rağmen Gezi ruhu yaşıyor ve yaşatılacak. O ruh ile de Mimarlar Odası örgütleri kendi alanlarında haklı mücadelelerini veriyor. Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Büyükşehir Bölge Temsilciliği II olarak kendi çalışma alanlarımızda tüm bu süreçleri takip ettik ve gerekli mücadeleyi de verdik.

Kamu alanlarının özelleştirilmesi, satılması veya tahsisi ile ilgili olarak Maltepe, Cevizli Tekel Sigara Fabrikası arazisi de kamunun elinden alındı. Cumhuriyet endüstrisi ve mimari mirası olan Tekel sigara fabrikaları yapılarının bulunduğu alanlar, doğal SİT ve arkeolojik SİT alanıydı. Aylarca süren hukuk mücadelemizde alınan mahkeme kararlarına rağmen hukuksuz uygulamalar ile bu kent mirası adrese teslim bir ihale ile Şehir Üniversitesi kurucusu Bilim ve Sanat Vakfı'na verildi. Mahkeme süreçleri devam ettiği zamanlarda bile tescilli yapılar yıkıldı.

Yeni inşaatlara başlandı ve yapıların tamamlanma aşamasında ruhsatları alındı. Bölgenin mutlak gereksinimi olan kent parkı ve deprem toplanma alanı olabilecek olan bu yer kamunun elinden alındı. Siyasi manevraların oluşturduğu yeni yaklaşımlar içinde de açılmış olan dava gözetilerek alan Şehir Üniversitesinden alınıp devlet üniversitesine (Marmara Üniversitesi) tahsis edildi. Halen kamunun kullanamadığı alan olarak süreci devam etmektedir.

Yine Maltepe ilçesi sınırları içinde, E-5 Karayoluna cepheli Küçükyalı Karayolları arazisi de özelleştirme süreci içinde bölgenin yoğun yapılaşmasının içinde tek kullanılacak park ve deprem alanı olabilecekken yandaş müteahhitlere ayrıcalıklı imar planları hazırlatılarak ihale ile verildi. Tüm bu süreçlerde de temsilciliğimiz konu ile ilgili çok geniş bir mücadele alanı yarattı. Yerel örgütlenmeler, halk ve meslek odası bileşenleri ile basın açıklamaları ve eylemler düzenlendi. Açılan birçok davalar ile plan iptalleri sağlandı. Ancak idare her karardan sonra yeni planlar ile kazanılmış hakları yok sayacak girişimlerde bulundu. 1/1000 ölçekli UİP değişikliğinin durdurulmasına ilişkin açılan son dava reddedilmiş olup, tarafımızdan yapılan temyiz başvurusu da Danıştay 6. Dairesindedir.

Çalışma alanımız içinde yer alan Tuzla ilçesi sınırlarında, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanan Tuzla ilçesi, Tuzla Tersaneler Bölgesi, deniz ve kara alını kapsa-

Resim 1-2. Maltepe Baransel Kışlası Askeri Alanı'nda yapılan müdahalelerden görünüm.

Resim 3.
Maltepe Baransel
Kışlası Askeri
Alanı'nda yapılan
müdahalelerden
görünüm.

yan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli ilave revizyon Nazım ve Uygulama imar planlarının yürütülmesinin durdurulması ve takiben de plan iptali ile açılan davalarımız ne yazık ki reddedildi. Yaptığımız temyiz başvurumuz Danıştay 6. Dairesindedir.

Maltepe İçesi sınırlarında yer alan Baransel Kışlası ve 15 Temmuz girişi sonrası tüm askeri alanların yeniden düzenlenmesi hakkındaki girişimler sonucu 1 milyon m2 alanlık bu yerde hazırlanan planlara da müdahale ettik. Konuyu haber ve TV programlarına taşıdık. Maltepe ve çevresinde basın açıklamaları yaptık. Tüm bu süreçler ile birlikte, yargı süreçlerinin de devam ettiği ortamda, kentsel dönüşüm alanı olarak nitelendirilen yerde yapına başlanan binalar plansız, ruhsatsız bir şekilde süratle

devam etmekte. Ayrıca bu büyük alan üzerinde tahsis yapılan fuar alanı, Maltepe Belediyesine ve 100 bin m²'lik alan da FB Spor Kulübüne tahsis edilmiştir. Alana ait bu tahsisleri kentsel dönüşüm alanındaki yapılaşma alanlarını ve diğer tahsis alanlarını içeren bir plan yapılmamıştır. Askeri alanın ilk tahsisleri sırasında Maltepe Belediyesinin açtığı plan iptal davası sonuçlanmış planlar hükümsüz kalmış, ancak bu yargı kararı da uygulanmamıştır. Halen tamamı ruhsatsız ve denetimsiz bir şekilde yapılan katlı konut blokları inşaatları devam etmektedir. Mimarlar Odası olarak bu alan için de açtığımız plan iptali ve yürütmeyi durdurma kararı ile ilgili yargısal süreç de devam etmektedir.

Bölgemizin doğal güzellikleri ile tanınan Kamil Abdüş Gölünde, kuş göç yolları üzerinde olmasına ve korunması ile ilgili Yıldız Üniversitesi'ne yaptırılan planların onanmış olmasına rağmen, Kamil Abdüş Gölü ve çevresine ait Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanan 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı değişikliğine yaptığımız itiraz (9.5.2023) zımnen reddine ilişkin işlem ile öncelikle yürütmenin durdurulması ve yargılama sonucu da iptali talep edilmiştir. Bu alanda hazırlanan planda göl çevresindeki özel mülkiyetleri de içine alacak şekilde hazineye ait arsalarla oluşturulacak yeni düzenlemelerde 500 m²'lik parsellerde konut, Tuzla yolu cephesinde de ticari fonksiyon ve gölün gemi tersaneleri karşısında yer alan kısımlarına da sanayi alanı ve

Resim 4. Tuzla Tersaneler
Bölgesi'nden görünüm.

depolama tesisleri öngörülmüştü. Tersane sahiplerinin talebi çerçevesinde depolama alanlarında yeniden tadilat yapılarak bu alanlardaki yoğunluğu ve yapı yüksekliğini daha da arttıracak yeni planlara da itirazımızı ve yargı başvuru-muzu yaptık. SİT alanı olan ve mutlaka korunması gerekli bu alan yakın tarihte İ.B.B tarafından kamuya açık bir park alanı olarak düzenlenmiştir.

Örneklerini çokça sayacağımız, Maltepe'deki atış okulu askeri alanda, muhtelif parseller ve bir kısım tescil dışı alanlarda sosyal konut projesi yapılması amacı ile "kentsel gelişim alanı" olarak fonksiyon verilmesine ilişkin çevre düzeni planına ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planına ve de 1/1000 ölçekli UİP plan değişikliklerine plan iptal davaları açılmıştır. Hazırlanan bilirkişi raporları çerçevesinde yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmesi bekleniyor. Kentte plan değişiklikleri ile müdahalenin yapılmasında en çok Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının plan önerileri öne çıkmakta. Bu kez de yine Bakanlık tarafından Tuzla, Postane Mahallesi, Manastır Mevkii, (İller Bankası) arazisi üzerine ayrıcalıklı imar plan teklifi planlarına iptal davası açılmıştır. Açılan davaya red kararı gelmiş, istinaf hakkımız da reddedilmiştir. Bu kez de temyiz ile ilgili davamız Danıştay 6. Dairesinde sonucunu beklemektedir.

İmar rantları ile tam bir karmaşanın yaşandığı bölgemizde ,Pendik Kurnaköy İmar Planları da 1/5000 ve 1/1000 ölçekli planları ile bölgedeki yapısal yoğunluğu arttıracak, planlama ilke ve kararlarına uygun olmayan önerilerine de yürütmenin durdurulması talebi ile dava açılırken, Kartal Soğanlık Özelleştirme İdaresi İmar Planlarında da Özelleştirme İdaresi tarafından hazırlanan ve 3.8.2022 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararı ile onaylanan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Uygulama Nazım İmar Planlarına iptal davası açıldı. Ayrıca Kartal Soğanlık, Anadolu Adliye Sarayı yanındaki yer, Kartal Belediyesi Planlama Müdürlüğüne daha önce şehir parkı olarak belirlenmişti. Yine Bakanlığın toplu konut rezerv alanı olarak kullanılması amacı öne sürülerek bu alan üzerinde yeni imar rantları yaratacak 1/1000 ölçekli UİP girişimlerine de plan iptal davası açılmıştır. Bu alanın yanındaki Kartal Esentepe Millet Bahçesi'ne ait yine Bakanlığın 1/5000 ve 1/1000 ölçekli tadilen resen onanan plan kararlarına da iptal davaları açılmıştır. Aktarılan bu örneklerin dışında yönetim kurulumuzun

hemen her toplantısında askıya çıkan her plan kararı tarafımızca izlenmekte ve üzerinde gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Meslek odası olarak bölgemizde rant düzenine hizmet edecek her türlü girişimin karşısında olacak şekilde çalışmalarımız da sürmektedir. İktidarın hukuk ve yargı üzerinde oluşturduğu baskılar sonucu bu alanda verilen mücadelelerimizde zaman zaman kaygılara da kapılsak ta hukukun üstünlüğü inancımızla haklı mücadelemize devam etmekteyiz. Cumhuriyetimizin 2. Yüzyılında, talan ve rant düzenine karşı, meslek odası kimliğimizle vereceğimiz mücadele de devam edecektir.

Osman Güdü, Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi
Anadolu İl. Büyükkent Bölge Temsilciliği Yönetim Kurulu Başkanı

A Perspective at the Future of Istanbul from the 100th Anniversary of the Republic of Turkey

Could we protect Istanbul, as a world city? Unfortunately no. The economic policies of the central governments forced poor people who could not make a living in rural areas to migrate from villages to cities. This growth got completely out of control when the settlement areas created without a planning, without a project, without infrastructure, became a hunting ground for politicians over time. The "Urban transformation law" was enacted under the excuse of earthquakes. Although the population of the city is over 20 million, agricultural areas, wetlands, basins and even dam ponds that would feed this city have been destroyed. Transportation was paralyzed. As the Chamber of Architects, successful results were achieved in many areas as a result of following the agenda and working together with environmental organizations, NGOs and local organizations as chamber components. The government, frightened by the power of solidarity in Taksim Gezi Park, imprisoned among us Mücella Yapıcı, Tayfun Kahraman and our chamber lawyer Can Atalay as a result of unlawful trials. This behavior was an attempt to spread fear against all rebellion. Despite everything, the Gezi spirit is alive and will be kept alive. With that spirit, the Chamber of Architects organizations are fighting for their rights. As Istanbul Metropolitan Regional Representative II of Chamber of Architects, we continue our rightful struggle with our belief in the rule of law, even though we sometimes have concerns as a result of the pressures created by the Government on law and judiciary. In the 2nd century of our Republic, our struggle with our identity as a professional chamber against plunder and profiteering will continue.